

Resultaten Meetnet Reptielen 2013

Adder en gladde slang de laatste 10 jaar afgenomen

Ingo Janssen (RAVON) & Marnix de Zeeuw (CBS)

Het meetnet in 2013

In 2013 werd voor het 20ste achtereenvolgende jaar gemonitord. De trends die zich in deze periode aftekenden zijn vergeleken met de trends over de periode 1994-2012 niet wezenlijk veranderd. Wel zijn er wat veranderingen in de trends over de laatste 10 jaar. Voor de adder en de gladde slang is er wat veranderd, de trends over de laatste 10 jaar laten voor deze soorten een matige afname zien.

Er lijkt een tweedeling onder onze reptielen plaats te vinden: warmteminnende soorten als zandhagedis en muurhagedis nemen toe, terwijl soorten die beter aan koude omstandigheden zijn aangepast zoals levendbarende hagedis en adder afnemen. De opportunistische ringslang en de relatief algemene hazelworm trekken hun eigen plan. De moeilijk vindbare gladde slang is vooralsnog een buitenbeentje. Genoeg reden om de vinger aan de pols te blijven houden want 2014 lijkt het warmste jaar ooit gemeten te worden: al het hele jaar is elke maand warmer dan normaal!

Het weer in 2013

Het weer speelt een zeer belangrijke rol bij het waarnemen van reptielen. De winter van 2012/2013 was wat kouder dan

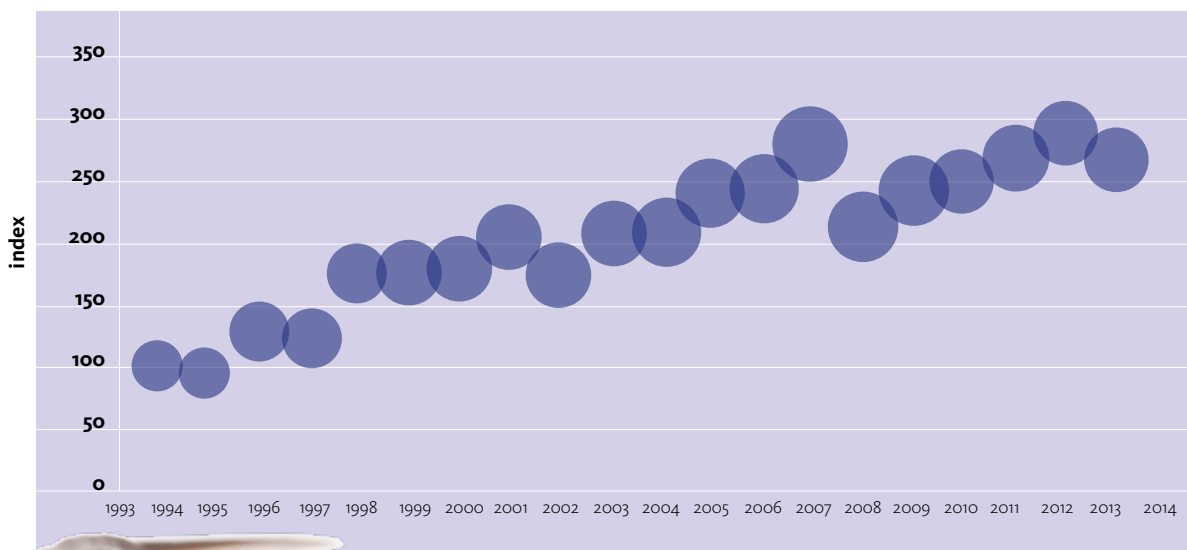
gemiddeld, koude en minder koude periodes wisselden elkaar af. Deze winter was niet natter of zonniger dan het langjarig gemiddelde. De lente van 2013 was uitgesproken koud, met meer dan 20 °C onder het langjarig gemiddelde zelfs de koudste in 40 jaar! Behalve koud was de lente ook droog en somber. De zomer maakte de koude lente deels goed want die was warm, droog en zonnig. Eind juli was er zelfs sprake van een hittegolf. Uitzonderlijk waren de tropische dagen (maximum temperatuur 30 °C of hoger) begin september. De herfst van 2013 was zacht en zeer nat (100 mm meer neerslag dan normaal). Zelfs op 22 oktober werden er nog temperaturen van 20 °C of hoger genoteerd. De herfst telde slechts drie vorstdagen tegen zeven normaal.

Hazelworm

De hazelworm vertoont een matige toename. Dit lastig waarneembare reptiel is in 2013 vooral gezien op de (plaatjes) trajecten in het Gooi, Drenthe en Zuid-Limburg, de bekende kerngebieden van deze soort. Voorlopige bevindingen van het populatiegenetisch werk van Xander van der Sar (UvA), wijzen op een gezonde metapopulatiestructuur: de populaties in Nederland lijken dus ten dele nog contact met elkaar te hebben!

Hazelworm, *Anguis fragilis* | matige toename ($p < 0.01$)

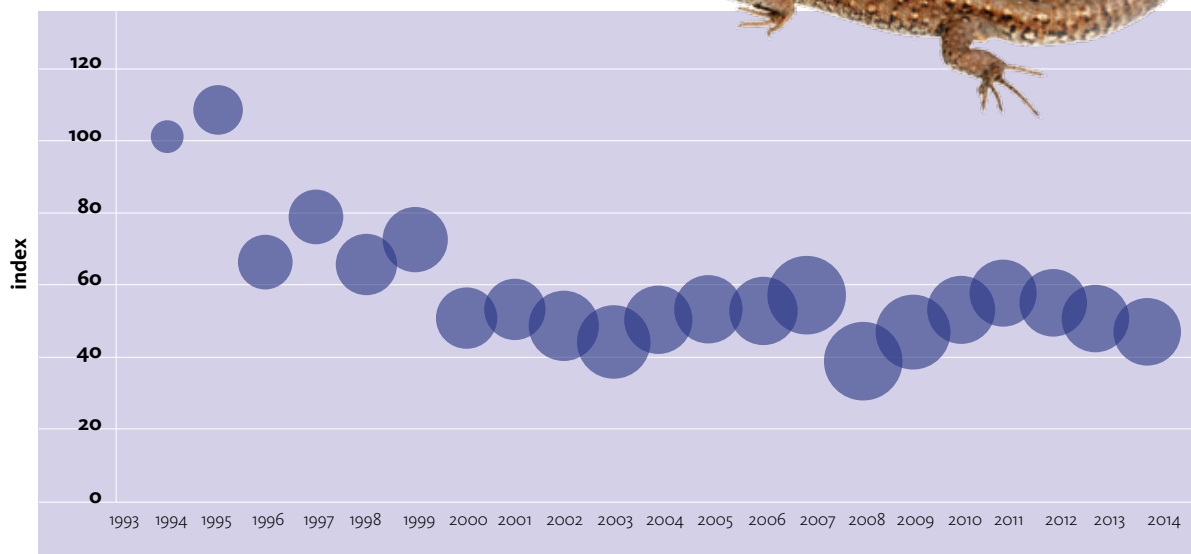
Zandhagedis, *Lacerta agilis* | matige toename ($p < 0.01$)

Zandhagedis

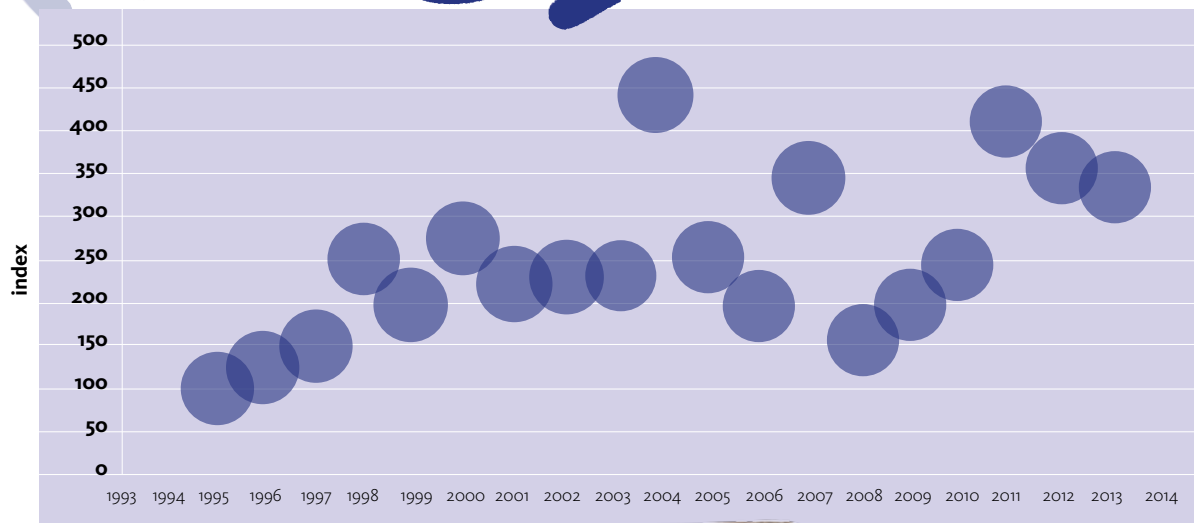
Het aantal zandhagedissen neemt nog steeds toe. In de eerste 10 jaar verdubbelde de populatie zich. De toename zwakt echter wel af, de laatste 10 jaar groeit de populatie niet meer zo snel. Grote aantallen werden gezien in de bekende kerngebieden: Montferland (liefst 90 op één telronde), Utrechtse Heuvelrug, Veluwe en de duinen. De warme zomer en dito herfst zullen voor de ontwikkeling van de juvenielen uiteraard zeer positief zijn geweest, wellicht zien we dat in de cijfers (en aantallen subadulten) in 2014 terug.

Levendbarende hagedis

Het zorgenkindje onder de inheemse reptielen kende een doorsnee jaar. De index ligt iets onder die van de afgelopen jaren. Bekijken we alleen de laatste 10 jaar dan is de beoordeling van de trend stabiel, de levendbarende hagedis lijkt dus niet verder in aantal af te nemen. De soort doet het trouwens op sommige plekken goed. In de duingebieden waar deze soort voorkomt (Schouwen en Terschelling) is een sterke toename vastgesteld.

Levendbarende hagedis, *Zootoca vivipara* | matige afname ($p < 0.01$)

Muurhagedis, *Podarcis muralis* | matige toename ($p < 0.01$)

Op trajecten in het Gooi, de Utrechtse Heuvelrug, Friesland en Noord-Brabant werden de meeste levendbarende hagedissen geteld.

Muurhagedis

De muurhagedis deed het prima in 2013 met een indexcijfer dat maar net onder dat van vorig jaar ligt. De trajecten voor deze soort liggen allemaal in Maastricht want daar leeft de enige natuurlijke (meta)populatie van Nederland. Op steeds meer plekken elders in Nederland duiken muurhagedissen op, dat is het gevolg van doelbewuste uitzettingen of met transport meegelifte dieren. Deze muurhagedissen worden niet gemonitord in het kader van het Meetnet Reptielen. In onze buurlanden Duitsland en België speelt hetzelfde fenomeen, ook daar worden steeds nieuwe populaties van deze soort ontdekt ver buiten het natuurlijke areaal.

Gladde slang

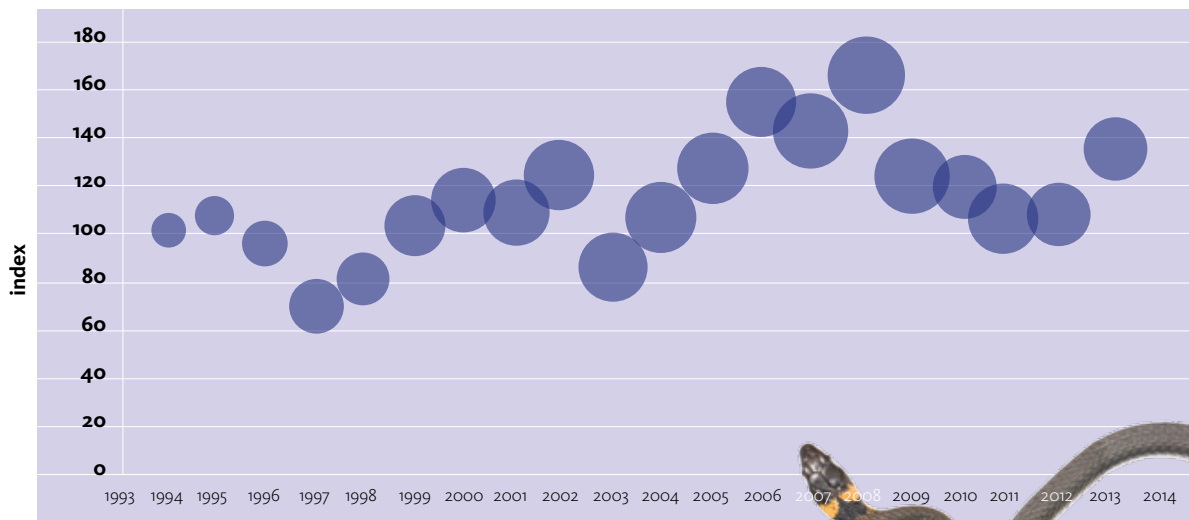
De langjarige trend voor deze lastig vindbare soort is stabiel maar over de laatste 10 jaar vertoont de gladde slang een matige afname. Deze afname doet zich voor door heel het land: alle kerngebieden van deze soort laten eenzelfde, negatief, beeld zien. Grote aantallen werden eigenlijk alleen op de enkele trajecten op de Veluwe waargenomen. De afname van deze soort is voornamelijk niet goed te verklaren: klimatologische veranderingen zouden in het voordeel van deze soort moeten zijn.

Ringslang

De ringslang deed het uitstekend in 2013. Vooral op de routes in het Kuinderbos werden weer grote aantallen ringslangen waargenomen (tot 48 stuks!). Helaas vallen hier de laatste jaren veel verkeerslachtoffers. Ook elders in het land werden

Gladde slang, *Coronella austriaca* | stabiel (matige afname in laatste 10 jaar)

Ringslang, *Natrix natrix* | *matige toename ($p < 0.01$)*

behoorlijke aantallen ringslangen gezien op de trajecten: langs de oevers van het IJmeer, in het veenweidegebied bij Utrecht, onderlangs de Wageningse Berg en in het Fochteloërveen.

Adder

De adder baart ons zorgen, hoewel de langjarige trend stabiel is vertoont de adder de laatste 10 jaar een matige afname en deze afname speelt in alle kerngebieden.

Net als de levendbarende hagedis is de adder een vochtminnende en eierlevendbarende soort die zich thuis voelt in natte heide en

veengebieden. Verdroging en het warmer wordende klimaat spelen bij beide soorten wellicht een negatieve rol. Behoorlijke aantallen (>10) werden alleen gezien op trajecten in het noorden (Friesland, Drenthe).

(Foto's: Jelger Herder)

Adder, *Vipera berus* | *stabiel (matige afname in laatste 10 jaar)*